

LIBER GALENI

DE

SYMPTOMATUM DIFFERENTIIS:

*In theses contractus, & publici ac solennis exerci-
tij gratiâ in inclytâ Argentoratensium
Academiâ ad disputandum propositus*

.à

MELCHIORE SEBIZIO, MEDI-
CINAE DOCTORE AC PROFESSORE,
Acad.p.t.Rectore, & Reipub. Archiatro.

Respondente

ANDREA NITZSCHIO,
Budissinâ-Lusaro.

In Auditorio Majore

Mense Octobr. Horis matutinis.

ARGENTORATI,
Typis JOHANNIS REPPII,
ANNO M. DC. XXX.

IN
LIBRUM GALENI
DE
SYMPTOMATUM
DIFFERENTIIS

Præfatiuncula.

Duas Pathologie partes, νοσολογίαν καὶ αἰτιολογίαν, libris de differentiis & causis morborum Galenus explicuit. Sequitur tertia, συμπλωμαλογία. Observat autem Galenus in enarratione symptomatum illum ordinem, quem observarat in νοσολογίᾳ. Primum enim τὸ ὅτι, ipsumque effectum declarat: deinde τὸ διότι, & causas istius affectus exponit. Effectus sunt symptomata, quorum differentias, hoc est, genera & species hoc in libello, qui περὶ διαφορὰς συμπλωμάτων inscribitur, enarrat. Causas verò eorum sequentibus tribus libris patefacit. Usurpat autem vocem συμπλώματ' propriè.

Constat enim, triplicem esse symptomatis significationem: communissimam, communem, & strictissimam, quæ propria. Communissima est, quæ ea, quæ tum sanis, tum aegris accidunt, denotat. Hinc scribit Galenus c. 8. μικρολέχῃ. optimam corporis constitutionem ex duobus signorum fontibus cognosci: 1. ex essentialiter inhaerentibus: 2. ex iis, quæ necessariò consequuntur: quorum sunt duo: nimirum αἱ ἐνέργειαι, actiones, & τὰ συμπλώματα, quæ propriè dicuntur συμβεβηκότα. Monet enim l. 1. meth. med. c. 9. quæ egrorum sequuntur constitutiones, propriè loquendo συμπτώματα: quæ verò sanorum comitantur dispositiones, συμβεβηκότα nominari. In communissimâ hac significatione sumitur dictio συμπλώματ' etiam

I. de optimâ sectâ: ubi ex Methodicorum sententiâ illa ad ea omnia, quæ in corpore nostro accidunt, accommodatur, & quædam οὐκ ἔστιν ἰσχυρὰ secundum naturam esse dicuntur: cuius generis est color niger in Indis. Communis, quâ quemvis affectum præter naturam sonat, ad id ut etiam morbus, eiusque causâ interna symptomata appellentur: velut patet ex cap. 1. & 2. l. de diff. symptom. Strictissima & propriissima est, quâ illum duntaxat affectum indigitat, qui morbum sequitur, velut umbra corpus.

Partes Libri sunt tres: Exordium, Tractatio, & Conclusio.

Exordium primâ parte capituli primi continetur, habetque propositionem duplicem: unam μελέτην, transeuntem, quâ indicatur, quid duobus precedentibus libris sit explicatum: quod scilicet de morborum simplicium & compositorum generibus, speciebus, & causis actum sit. Alteram καλὰς αἰτίας, constituentem, quâ quid deinceps docendum sit, ostenditur: quod nimirum de symptomatibus sit præcipiendum, ut doctrina de affectibus, qui præter naturam sunt, absolvatur.

Tractatio reliquis habetur capitibus, usque ad ultimum paragraphum capituli ultimi. Potest verò majoris claritatis ergo in προπαιδείαν & παιδείαν ipsam subdividi.

Προπαιδεία extat parte secundâ capituli 2. in quâ præcipuè de definitione & significatione symptomatis agitur: ut cognitâ eius naturâ atque essentiâ, eò commodius in sua genera & species dirimi possit. Quò verò natura symptomatis eò melius innotescat, etiam definitio morbi, causæ, πάθος, sive παθήματα, sanitatis, & actionis, cuius in sanitatis & morbi definitione mentio fit, proponitur, & quomodo hæc omnia inter se differant, declaratur.

Παιδεία reliquis absolvitur capitibus. Possunt verò duo eius membra constitui. In primo symptoma in tria summa ac præcipua genera dividitur, cap. 2. In secundo quodlibet genus iterum subdividitur. Primum quidem, quod est animalium & naturalium actionum, cap. 3. & 4. Secundum, quod est affectuum corporis, c. 5. Tertium, quod in excretis & retentis consistit, cap. 6.

Con-

Conclusio ultimo legitur paragrapho capituli δ. qua finem doctrinae de symptomatum differentiis imponit.

De Inscriptione, Subjecto, Authore, Ordine & Usu hujus libri multa dicere nihil attinet. Sunt enim πρόχειρα & nobis obvia.

Inscriptio est περί διαφορᾶς συμπλημάτων, quod idem est, ac si diceretur, de generibus & speciebus symptomatum. Ostensum enim in praefatione l. de morb. diff. apud Hippocratem aliosque Medicos vocabula γένος, εἶδος, ἰδέας, τρόπος, καὶ διαφορᾶς, συνώνυμα esse & ἰσοδυναμῶντα. Proponuntur enim nobis summa symptomatum genera: tria, eaque minutius in suas species conciduntur.

Subjectum planè idem est cum lib. de diff. & causis morborum, nempe corpus hominis agrum. Differentia in eo solum consistit, quòd lib. de diff. morb. ipsa διαφορά, sive καλῶς λεγὴν, quae facit, ut corpus sit agrum, morbus nimirum, & secundum suam naturam ac quidditatem, & secundum sua genera ac species, explicetur: libro verò de morbor. causis hujus διατίθεως, sive simplex sit, sive composita: & sive similaribus, sive dissimilaribus, sive utrisque partibus accidat, causa declarentur: libro denique de symptom. caus. ἐπιγενήματα morbi, quae propriè συμπλήματα appellantur, enarrentur, & tùm natura eorum ac definitio: tùm genera ac species edisserantur.

• Authorem prodiit dicendū genus; quod Galèno est consuetum: doctrina, quae ἐμὸν λόγος iis est placitis, quae alibi de symptomatibus à Galenoponuntur: authoritas commentatorum Galeni, nimirum Valleriolæ, Fuchij, Sylvij, plurimorum aliorum, qui omnes ἐμολογῶντες consentientur, librum istum γνῶσιον esse Galeni factum: denique testimonia ipsiusmet Galeni. Nam in μικροτέχνῃ sine eum in catalogo suorum scriptorum recenset: & l. de propr. libris suum facit: & hoc ipso in libro aliorum à se confectorum operum meminit: v. g. libri de nominibus medicinalibus, c. 1. l. de morb. diff. c. 2. l. de motu musculor. c. 3. l. de voce, c. 3. l. de diffic. respirat. c. 3. l. de natur. facultat. c. 4. l. de symptomat. causis, c. 4. & librorum φυσικῶν, c. 5.

Ordo symptomatum considerari potest duplex: unus re-

ſpectu morbi: alter reſpectu cauſarum, à quibus ſymptomata proficiſcuntur. Reſpectu morborum, natura ordine ſequentur: quia, ut Galenus hoc in libro docet, ex morbis, tanquam fontibus, ſcaturiunt. Reſpectu verò cauſarum ſuarum doctrina ordine præcedunt: quia cauſis notiora ſunt.

Uſus cognitionis ſymptomatum maximus eſt, in διαγνώσει, προγνώσει, & θεραπεία. In διαγνώσει: quoniam ex ſymptomatibus partem affectam, ſpeciem affectus, & cauſam morbiſicam ſepè venamur. Venamur etiam magnitudinem & morem morbi: ejusque tempora & κρίσεις jam præſentes ex iisdem diſcimus. In προγνώσει: quia ex illis ſalutem & mortem, longitudinem & brevitatem morbi cognoviſcimus. In θεραπεία: quia cum ſymptomata umbras morborum eſſe ſciamus, curationem morbo: præſervationem cauſæ morbi: ſymptomatibus verò, quatenus ſunt ſymptomata, neutram harum actionem deberi perſpicimus: quòd ſublatis morbo morbiſicæque cauſæ ſymptomata non aliter evaneſcere intelligamus, ac umbram tolli ex oculis noſtris videmus, ſi corpus remotum fuerit. Quatenus verò eadem ſymptomata cauſa naturam induunt, eiùſq; vel vires nimio perè proſternentis: vel præſentem morbum foventis: vel novum morbum generantis, peculiariter illa delenda, aut ſaltem mitiganda demulcendæque eſſe, ex Galeni l. 12. de meth. med. c. 1. cognitum habemus. Verum, hanc curandi rationem doctiſſimus Ferneſlius vocat inverſam, præpoſteram, extraordinariam legitimæque oppoſitam; quam aliàs etiam methodicam & artiſcioſam nuncupare ſolet. Hac enim præcipit, ut cauſa prius quàm affectus excindatur: quòd cauſa perſiſtente, affectus maneat, nec penitus evelli poſſit. Et ſi longior quedam continuatio ſeriésque cauſarum exiſtat, in quâ alia ex alia naſci & exiſtere, omnesque inter ſe connexæ videbuntur, vult, ut ſuo quæque dematur ordine, & ab illâ curationis ducatur exordium, qua ortu prima, in veſtigatione verò poſtrema fuerit inventa. Ab hac ſenſim ad ceteras, tandemque ad morbum progreſſus fiat, ſuo cuique objecto contrario. Sic enim eveniet, ut radicitus affectus extirpetur, nihil ut deinceps eius repullulet. Prior verò mandat, ut urgentiori, vel inverſo ac præpoſtero ordine,
ſuccur-

succurramus, & ab eo auspicemur curationem, à quo maximè ægro periculum impendet: vel de quo is gravissimè queritur: cuius precibus & votis interdum cedere cogimur. Hanc igitur curandi rationem ineuntes, interdum morboeiusque causâ prætermisissis, symptomati succurrimus: sed tali, quale suprà descriptum.

T H E S I S I.

Quinam & quot in universum morbi sint, tum simplices, Προϊμιον. tum compositi: quot item cuiusque illorum sint causæ, libris duobus præcedentibus, περὶ διαφορᾶς καὶ αἰτιῶν νοσημάτων, explicatum fuit. *Cap. 1.*

2. Reliquum est, περὶ τῶν συμπτωμάτων differere, ut omnis de affectibus p. n. doctrina absolvatur. *Cap. 1.*

3. Omnis igitur corporis διάθεσις ἐξισαμένῃ τῷ κατὰ φύσιν, quæ Ἐργασίας à naturali statu recessit, vel morbus est, vel morbi causa, vel pars prima symptoma: quod quidam Medicorum: etiam ἐπιγεννημα vocant, quæ res solent. Verùm, vocabulum istud apud Græcos non admodum est usitatum. Sed hunc affectum & σύμπτωμα, & πάθημα, & πάθος nominare solent. *Cap. 1.*

4. Per hæc verò nomina, morbum, causam, symptoma, πάθος καὶ πάθημα, non idem significatur. Ideoque hæc ab invicem distinguenda sunt. *Cap. 1.*

5. Etenim, morbus est καλᾶσκειν παρὰ φύσιν, ὑφ' ἧς ἐνέργεια βλάπτεται πρώτως, affectus p. n. à quo actio primùm læditur. Constat autem, si dixerimus, esse διάθεσιν τινα παρὰ φύσιν, ὑφ' ἧς ἐνέργεια βλάπτεται, idem nos dicturos. *Cap. 1.*

6. Nam omne quod est, sive sanum sit, sive ægrum; sive neutrum, aliquo modo διακίεται, afficitur. Nomen verò, διαθέσεως ἀπὸ τῆς διατίθεσθαι derivatum est, huncq; in usum nō solum ab antiquis Philosophis, verùm etiam aliis Græcis admissum. *Cap. 1.*

7. Est igitur vox διαθέσεως generalis, pertinetque ad omnes, tum sanos, tum ægros, tum neutros. Nam à quo corpus nostrum quomodo libet afficitur, id affectus dicitur. Imò adeo late

latè patet vox eadem, ut etiam rebus inanimatis tribuatur. Nam & μέλος, & ἁρμονία, & λόγος, & λέξις, διαθέσις appellantur: cò quòd ab his omnibus afficiamur. *Cap. 1.*

8. Morbus autem sanitati contrarius est. Ab utroque verò, etiam *Platone* ipso in *Timæo* attestante differt, quòd πάθος καὶ πάθημα nuncupatur. Quicquid enim quis patitur, πάθος dicitur. Unde idem etiam sensuum alterationes, quæ in visu fiunt à coloribus, in tactu à qualitatibus tactilibus, in olfactu ab odoribus, in auditu à sonis, in gustu à saporibus, παθήματα nominavit. *Cap. 1.*

9. Idem *Plato* etiam voluptatem πάθημα appellat: atque in summâ motum omnium, qui ab altero fit in alterum. Etenim agentis motus ἐνέργεια, actio est: eius verò, quod ab eo quodammodò affectum est, πάθος καὶ πάθημα, passio: éstque τὸ διατίθεσθαι idem quod πάσχειν. *Cap. 1.*

10. Cæterùm, τὸ πάθημα à διάθεσιν motu differt. Cessante namque causâ alterante, ea, quæ in parte patiente relinquitur alteratio, διάθεσις ipsius dicitur. Proinde ἐν τῷ τρέπεσθαι, καὶ μεταβάλλεσθαι, καὶ ἀλλοιῦσθαι, καὶ κινεῖσθαι, in ipso verti, & mutari, & alterari, & moveri, breviter, ἐν τῷ γίνεσθαι, in fieri, generationem suam habet τὸ πάθος: ἐν δὲ τῷ μένειν, in eo verò, quod manet, καὶ σωζομένῳ περὶ τὸ ὑποκείμενον σώμα, & quod servatur in corpore, ἡ διάθεσις consistit. *Cap. 1.*

11. Jam verò καὶ τὴν μένουσαν διάθεσιν, etiam ipsum permanentem affectum, Græci πάθος nuncupant: quemadmodum & causam; non tantùm quæ jam egit, sed etiam quæ etiam num agit & operatur. Verùm sciendum, neque πάθος ἀπλῶς causam esse: neque τὴν μένουσαν διάθεσιν ἀπλῶς πάθος. Sed si quis exactè loqui velit, διάθεσιν dicat, πάθος γεγονός, factam passionem: non autem adhuc γιγνομένην, fientem. Hoc enim modo Græci loquuti sunt, quemadmodum patet ex *l. de nominib. med. Cap. 1.*

12. Ut vis & significatio dictarum vocum clariùs eluceat, *Galenus* singulas denuò explicat: duplici jacto fundamento.

mento. I. Quod in corporis conversione, & mutatione, & qualicunque alteratione consistit, diversum est ab eo, quod jam factum est & permanet. II. Quod factum est, vel est ἐνεργείας κατὰ φύσιν ποιητικὸν, vel βλαπτικὸν, h. e. actionem naturalem efficit, aut lædit. *Cap. I.*

13. Prius, quod scil. ἐν τῷ γίνεσθαι suam habet essentiam, ἐνεργεια, ἢ πάθος dicitur. Posterius, quod ἐν τῷ διαμένειν ἐπὶ τινὰ χρόνον, in permanentiâ ad aliquod tempus consistit, sanitas & morbus. *Cap. I.*

14. Πάθος verò ab ἐνεργείᾳ differt, tanquam ποιούμενον à ποιῶντι, quod fit, ab eo, quod facit. *Cap. I.*

15. Morbus à sanitate distat, velut id, quod præter naturam est, ab eo, quod secundum naturam. *Cap. I.*

16. Est quippe sanitas διάθεσις κατὰ φύσιν ἐνεργείας ποιητικῆς, affectio s. n. actionis effectrix. Nihil verò refert, siue κατασκευὴν, siue διάθεσιν, siue ποιητικὴν ἐνεργείας, siue αἰτίαν ἐνεργείας eam appelles. Simili modo, nec si τὸ κατὰ φύσιν omiseris, quicquam interest. Hoc enim in reliquâ oratione intelligitur. *Cap. I.*

17. Morbus est κατασκευὴ παρὰ φύσιν τῷ σώματι καὶ αἰτία τῆς βεβλάσθαι τὴν ἐνέργειαν, constitutio corporis p. n. aut vitiatæ actionis causâ. Vel brevius: διάθεσις παρὰ φύσιν ἐνεργείας ἐμποδιστικῆς, affectus p. n. actionem impediens. *Cap. I.*

18. Πάθος est κίνησις ἢ περὶ τὴν ὕλην ἀπὸ τῆς δρῶντος, motus in materiâ, qui fit ab agente. *Cap. I.*

19. Actio, siue ἐνέργεια, est ἢ τῆς δρῶντος κίνησις, ipse agentis, seu efficientis motus. *Cap. I.*

20. Causa est id, quod ἐκ τῆς ἐαυτοῦ φύσεως εἰσφέρειται τινὰ τῷ γινομένῳ μοῖραν τῆς γενέσεως, h. e. suâ ex naturâ ei, quod fit, partem aliquam generationis confert. *Cap. I.*

21. Multa autem eius genera sunt. Nam & materia, & utilitas, (χρεία) & scopus, & instrumentum, & efficiens (ὅθεν ἢ ἀρχὴ τῆς κινήσεως) causæ sunt: quoniam singula ei, quod fit, aliquid perfectionis tribuunt. Quæ verò nil tribuunt, sed tamen

ab iis, quæ tribuunt, separari nequeunt, τὸν, ὃν ἐκ ἀνδρῶν, λόγον ἐπέ-
χον, causæ sine quâ non rationem obtinent. *Cap. 1.*

22. Hæc cum ita se habeant, & multa causarum genera
existent, fieri quândoque solet, ut plures causæ concurrant,
alterâque alteram excipiat: in quibus tamen semper illæ, quæ
per se effectum produciunt, ab iis, quæ eundem per accidens
gignunt, diligenter distinguendæ sunt. Hoc enim nisi fiat,
παμπολλὰτε καὶ ἀντοπάταλα ὁμαρτήματα, plurimi absurdissimæque
errores in disputando committuntur. *Cap. 1.*

23. Significat autem τὸ καθ' ἑαυτὸ, per se, idem quod πρώτως,
primùm: nempe nullius intervntu: τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός, per
accidens, idem, quod δευτέρως, secundò: scil. intervntu al-
terius. *Cap. 1.*

24. Uterque igitur affectus p.n. est: & morbus, & morbi-
fica causa: & uterque rursus actionem lædit: sed morbus id
facit πρώτως καὶ κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον; causa autem morbifica tan-
tùm δευτέρως, καὶ κατὰ συμβεβηκός: nimirum διὰ μέσῃ τῷ νοσήματι,
intervenientem morbo. *Cap. 1.*

25. Quapropter cum dicitur, morbum esse affectum, qui
actionem impediât, iis, qui statim subaudiunt πρώτως καὶ καθ'
ἑαυτὸν, definitio satisfacit. Qui verò, vel rudiùs, vel conten-
tiosius audiunt, iis addendum etiam est, τὸ πρώτως, talisque
definitio proponenda: Morbus est διάθεσις σώματος ἐνεργείας π-
νὸς ἐμποδιστικῆ πρώτως. *Cap. 1.*

26. Qui affectus morbum præcedunt, morbi non sunt:
sed causæ morborum. Affectus, qui cum morbis incidunt,
eòsque veluti umbræ sequuntur, συμπτώματα appellantur.
Cap. 1.

27. Ergò non statim quod p.n. est, morbum vocabimur: sed
id solùm, quod actionem primò lædit. Quod morbum præ-
cedit, causam dicemus. Quod morbum sequitur, sympto-
ma nuncupabimus. *Cap. 1.*

28. Hæc vera ac genuina harum vocum significatio est a-
pud Græcos. Eas tamen mutare licebit illi, qui volet: cā ta-
men

men lege ac conditione, ut res pſe permaneant, & nequaquam mutantur. Nam ſi, v.g. id, quod morbum ſequitur, non placet *ſύμπτωμα* appellare, *ἐπιγένημα* appelles licebit. Symptoma enim nominabis, quicquid animantip. n. accidit. *Ἐπιγένημα* verò id tantum, quod morbos neceſſariò ſequitur. Verùm *Galenus* omnem *γινόμενν ἁλλοίωſιν* nominat *πάθος*: omnia verò, quæ *παρὰ φύſιν τοῖς σώμαſιν ὑπάρχει*, p. n. in corporibus ſubſiſtunt, *ſυμπτώματα* appellat: quo ſanè pacto, & morbus, & cauſa morbi rectè *ſυμπτώματα* vocabuntur: quoniam ſunt affectuſp. n. *Cap. i.*

29. Accidit autem nonnunquam, ut eadem res, & *πάθος*, & *ſύμπτωμα* nominetur: quòd utrumque ſignificatum illi inſit, quamvis *κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον λόγον*, alià atque alià ratione. *Cap. i.*

30. Etenim, tremor v.g. membri *πάθος* eſt: quoniam membrum præter propriam actionem alteratur ac movetur. Quia verò idem tremor motus eſt p. n. idcò etiam *ſύμπτωμα* iudicatur. Quod ſi alteratio ſolùm eſſet, qualis obſervatur in videndo à coloribus, in audiendo à ſonis, in odorando ab odoribus, in guſtando à ſaporibus, in tangendo à qualitatibus tactilibus, *πάθος* duntaxat nominaretur: non etiam *ſύμπτωμα*. Ratio eſt: quia non eſſet alteratio p. n. Symptomatiſ enim proprium eſt, ut ſit p. n. Quo ſit, ut in omnibus differentiis, quæ à naturali ſtatu ſunt mutatæ, conſiſtat. Locum enim habet, & in coloribus, & in magnitudinibus, & in actionibus, & in pathematibus, ubi corrumpuntur. Eſtque hic *ῥιθάλατος αὐτῷ λόγος*, ut ſit *ἐξάλλαξις τῷ κατὰ φύſιν*, mutatio à ſtatu naturali. *Cap. i.*

31. Quæres, quomodo ergò ſymptoma à morbo diſtet, cum & hic ſit à naturali ſtatu mutatio? Reſpondet *Galenus*, utrumque quidem *ἐξάλλαξις* eſſe: ſed *ſύμπτωμα* eſſe *ἐξάλλαξις ἀπλῶς*: morbum verò non *ἀπλῶς*, ſed *ἐξάλλαξις τινα*: talem nimirum, quæ ſit & *διάθεſις*, affectus, & actionem lædat. Duo enim ad morbum requiri: 1. ut ſit *ἐν γένει τῆς διαθέſεως*, in ge-

mere affectus. II. Ut βλάβη τὴν ἐνέργειαν, actionem lædat. Quorum neutrum symptomati necessariò adest. Neque enim perpetuò διαθεσις est: neque actionem vitiat: sed tantum mutatio p. n. existit. *Cap. 1.*

32. Α παθήματι autem symptoma differt dupliciter. I. quòd πάθημα planè (πάντως) sit in motu, h. e. in ipso fieri suam habeat essentiam: symptoma vero non solum in motu, sed etiam in habitu quodam & permanentiâ versetur. II. quòd πάθημα aliquando sit κατὰ φύσιν: symptoma autem omninò παρὰ φύσιν. *Cap. 1.*

33. Est igitur πάθος alteratio, motusve eirea materiam, adhuc fiens. Διαθεσις verò ὑπομένεσα, manens. Σύμπτωμα omne quod p. n. animali accidit. Quâ ratione etiam morbus & causæ morbificæ symptomata dici poterunt: quoniam res sunt, quæ p. n. animali eveniunt. *Cap. 1.*

Εργασίας 34. Cognitâ perspectâque symptomaticis naturâ, sequitur, ut
pars al- quæ illius genera sint ac species, ostendatur.

τετα, quæ 35. Innuit autem Galenus, eum duplex symptomaticis sit si-
gnificatio: altera generalis & impropria, quâ omne, quod
ἐκ παλαιᾶς eius animali p. n. accidit, sonat, suoque anibitu etiam morbum
membrum morbiq; causas internas comprehendit: altera specialis &
prius. propria, quâ reliqua omnia, quæ exæptis, tum morbis, tum
eorum causis, præter naturam sunt, denotat: de specialiter
sumpti symptomaticis generibus agendum esse. De morbo-
rum enim eorumq; causarum differentiis tractatum jam esse
libris duobus præcedentibus.

36. Sunt autem prima ac præcipua eius genera tria. Alia enim διαθέσεις sunt αὐτῇ τῷ σώματι ἡμῶν, corporis nostri affectus. Alia ἐνεργειῶν βλάβαι, functionum noxæ. Alia ἀμφοτέρω ἐπόμενα, quæ ambo symptomatum genera comitantur: idq; tum in excrementorum excessu eorum, quæ excernuntur & retinentur: tum in iis, qui in ipso animali æduntur sonitibus: tum etiam in reliquis, quæ sensibiles sunt, differentiis omnibus. *Cap. 2.*

37. Observandum verò, sub βλάβης, læsionis, sive noxæ nomine nunc etiam εἴρησιν, privationem inaudiri. Nam non solum δυσκίνησις καὶ δυσαισθησις, βλάβαι sunt actionum: verum etiam ἡ ἀκίνησις καὶ ἡ ἀναισθησις. Ad eundem modum nec δυσπεψία modò, sed etiam ἀπεψία noxa est actionis. *Cap. 2.*

38. Atque hæc summa symptomatum genera sunt, quæ in suas species ac differentias minutiùs nobis concidenda sunt: si priùs monuerimus, eos, qui sanitatem non esse affectum corporis, unde actio proficiscatur, sed ipsas actiones crediderunt: nec morbum affectum esse actiones primò lædentem: sed ipsam actionis læsionem putârunt: doctrinam istam de actionum læsione non ἀσυνμπιωμαλογία, sed potiùs ad νοσολογίαν deferre: sicque à Galeno in solis nominibus dissentire, modò nil in rebus errent. Rem enim illam, quæ est actio læsa, non symptoma, ut Galenus; sed morbum appellant: *Cap. 2.*

39. Accidunt autem eiusmodi errata, ubi aliqua differentia fuerit omisâ. Aliquam autem omittunt illi, qui actiones læsas morbis, non symptomatibus, adscribunt: *Cap. 2.*

40. Inter symptomata nostri corporis principem locum obtinet id, quod actio læsa dicitur. Cuius species ut faciliùs cognoscantur, operæ pretium est, ut in suas differentias dividatur, eæque rursùs subdividantur, & quidem eò usque, quousque divisionem admittunt. Παιδείας :
membrũ
posterius.

41. Actionum duæ sunt primæ differentiæ: alteræ ψυχῆς, animæ: alteræ φύσεως, naturæ. Illæ ψυχικαί, animales: hæ φυσικαί, naturales nominantur. *Cap. 3.*

42. Animales iterum dispecuntur in αἰσθητικὰς, κινητικὰς καὶ ἡγεμονικὰς. *Cap. 3.*

43. Αἰσθητικὴ animæ actio quinque in universum habet differentias: visivam, olfactoriam, gustatoriam, auditoriam, & tactoriam. *Cap. 3.*

44. Κινητικὴ continens sive proximum instrumentũ unum habet, modũque motionis eius unum. Variatur autem in particularibus instrumentis adeò, ut multiformis esse videatur. *Cap. 3.*

45. Ἡ ἐκ μόνῃ ἢ παθητικῇ, διανοητικῇ καὶ μνημονευτικῇ diducitur. *Cap. 3.*

46. *Lesiones, sive noxæ sensitivarum actionum* duplices sunt: communes & propriæ. Communes sunt, quæ pertinent ad omnes: ut sunt ἀναισθησία & δυσαισθησία, privatio sensûs, & difficultas sentiendi, per quam omnem sensum vitiosum *Galenus* intelligit, imbecillum scil. & depravatum. Privatæ, quæ cuiusque sensûs sunt propriæ. *Cap. 3.*

47. Sunt autem numero quinque: visûs, auditûs, olfactûs, gustûs & tactûs. *Cap. 3.*

48. In visu symptomata habentur tria: 1. τυφλότης, cæcitas, quæ est omnimoda visivæ actionis abolitio. 2. ἀμβλυωπία, hebetudo, seu visûs obscuritas, quæ est debilis visio. 3. παρόρασις, depravatio visûs. *Cap. 3.*

49. In auditu itidem tria symptomata observantur: 1. κωφότης, surditas. 2. βαρυκοία, auditûs gravitas. 3. παράκσις obauditio, seu auditio depravata. *Cap. 3.*

50. Eadem ratio est in reliquis tribus sensibus, olfactu, gustu & tactu: quorum symptomata licet propria nomina sortita non sint, dictis tamen proportionē respondent. Nam sensus isti, vel prorsus non sentiunt propria sensibilia: vel sentiunt quidem illa: sed κακῶς. Et hoc iterum dupliciter: aut ἀμυδρῶς, debiliter: aut παρὰ συνήθειαν, depravatè. *Cap. 3.*

51. Tactus in suâ functione præter reliquos sensus symptoma proprium habet & insigne (ἐξαιρετικόν) nempe τὴν ἰδύνην, dolorem: qui licet in cæteris etiam sensibus ab externis propriis fiat sensibilibus; in hoc tamen non solum ab externis, sed multò etiam magis ab internis corporis affectibus accidit: idque sæpè adèd vehementer, ut nonnulli præ doloris atrocitate mortem sibi consciverint. *Cap. 3.*

52. Ac sentiunt quidem & oculi ex lucis splendore dolorem quandam: & aures ex magno quopiam asperòque sono contristantur: cæterique sensus ex sensibilibus propriis excellentiâ dolent: verùm dolores omnium maximi in tactu sunt. *Cap. 3.*

53. Etsi verò ob aurium inflammationem, aliūmve affectum vehementer dolcamus: tamen dolores isti auditūs non sunt, sed tactūs. Hic enim communis est omnium sensoriorum; h. e. omnium sensuum ὅργανα tactu prædita sunt: reliqui verò 4. sensus singulatim sui duntaxat sensorij proprii sunt, h. e. non sunt, nisi suis solū instrumentis: & nequaquam etiam cæteris. *Cap. 3.*

54. Ad eundem modum oculos non rarò immodici urgent dolores: non quā visūs sunt instrumenta: sed quatenus tactu præditi sunt, qui contristatur. *Cap. 3.*

55. Eiusmodi dolores etiam cadunt in dentes, & in intestinum crassum, quod dicitur colon. Est ex hoc genere symptomatum etiam pruritus: sed notandum, quòd licet in omnibus corporis partibus dolor accidat, non tamen in qualibet parte proprium doloris nomen sit quærendum: ut est in dolore capitis κεφαλαλγία, in auris ὠταλγία, in cordis καρδιαλγία. Non enim singularum partium doloribus nomina sunt imposita propria: sed satis est, oratione aliquā eos exprimere, & dicere, v. g. vesicæ, renum, lienis, genuum, pedum, &c. dolorem. *Cap. 3.*

56. Atque hæc quidē sunt sensitivarum actionum symptomata: ad quæ duo adhuc insignia referenda sunt, ἀγρυπνία, h. e. pervigilium, & κῶμα: quæ καὶ αὐτὸ τὸ πρῶτον αἰσθητικὸν, ὃ δὴ καὶ κοινὸν ἀπασῶν ἐστὶ τῶν αἰσθησέων, circa primum sensorium, quod omnium sensuum est commune, consistunt. *Cap. 3.*

57. *Motiviarum actionum* prima symptomata sunt duo: ἀκινησία, immobilitas, & δυσκίνησία, motus vitiosus: qui duplex: alius ἀμυδρὸς καὶ ἄρρεστος, diminutus & infirmus: alius μοχθηρὸς, pravus. *Cap. 3.*

58. Pravus motus varius est & multiplex: nimirum tremulus, convulsivus, palpitans, & vibrans, sive concussivus, qualis est rigoris. *Cap. 3.*

59. Nonnulla horum symptomatum totum corpus occupant, & diversis insignita sunt nominibus: ut spasmi species tres:

τες: ἐμπροσδύτονθ, ὀπισδύτονθ, & τέτανθ. Quodsi non solum totius corporis adsit convulsio, sed etiam ἐπίσχεσις, detentio actionum principum, symptoma ἐπιληπία dicitur. Si vero universum corpus resolvatur, & tunc principes, tunc sensitivæ actiones sint abolitæ, ἀποληξία appellatur. *Cap. 3.*

60. Hæ sunt motivarum actionum læsiones. Quodsi quæpiam proprium nomen obtineat, non est, quod quispiam decipiat, & aliquod symptoma hic omissum putet: v. g. ἀπνοιαν, δύσπνοιαν, ἰσχυρίαν, δυσυρίαν, ἀφωνίαν καὶ δυσφωνίαν. Nam sub generali symptomatum, seu motricum actionum læsarum est comprehensa: quando hæ in abolitionem, diminutionem & depravationem motûs sunt digestæ. *Cap. 3.*

61. Est autem Medici officium, omnia eiusmodi symptomata per singulas animales actiones investigare, & cuiusque eorum differentias tradere: V. g. dyspnœæ, quæ respirationis est symptoma: aut κακοφωνίας, quæ symptoma est vocis. Sciendum enim, quænam utriusque vitij sint differentiæ? *Cap. 3.*

62. Cæterum, sæpius quis dubitaverit, ad quodnam symptomatis genus referendum sit malum, quo æger correptus, num scil. ad naturalium; an ad animalium functionum symptomata revocandum? Hoc enim dubium incidere potest de pandiculatione, oscitatione, sternutatione, & tussi. Sed de eiusmodi symptomatibus *lib. 2. de symptom. caus.* differetur. *Cap. 3.*

63. Proximum est, ut τὰς τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν βλάβας, principum actionum noxas enarremus: ac primum εἰλησικῆς, imaginatricis. *Cap. 3.*

64. Contingunt autem in imaginatione tria symptomata. I. quando imaginatrix facultas nihil omninò agit, & illius veluti παράλυσις accidit: diciturque κάρθ καὶ κατὰληψις. II. est veluti depravatus aliquis & errans imaginationis motus. In eo enim depravata objectorum & imaginum fit apprehensio, vocaturque παραφροσύνη, delirium. III. est quasi deficiens & imbecillus motus, qualis in comate & lethargo cernitur. *Cap. 3.*

65. Totidem symptomata observantur etiam in actione *ῥαυονλίῃ*, *ratioctrice*. I. *ἄνοια*, amentia dicitur: quæ mentis quædam privatio est. II. est veluti deficiens, vel infirmus huius facultatis motus: græcè *μωρία* & *μάρωσις*, stultitia & fatuitas. III. veluti errans est huius facultatis motus, & *παρὰρροσύη*, delirium nuncupatur. Plerumque enim in utràque facultate simul delirium consistit, nimirum, & in phantasiâ, & in ratione. Interdum in alterâ solum. Quod symptomatis genus *Theophilo* Medico ægrotanti contigit. Nam dum ægrota- ret, ratio persisterat incolumis. Nôrat enim præsentēs, & cum iis contulerat prudenter, & abigendos illos præceperat, qui sibi molesti essent. Erat autem in illo depravata phantasia. Putârat namque, tibicines suo esse in conclavi, indefinenter musica organa tractantes: de iisque summopere fuerat conquestus, quod præ sonitu eorum, neque interdiu, neque noctu quiescere sibi liceret. Ideoque exclamârat, jussê- râtque, ut domo expellerentur. Sanitati restitutus, quid quilibet eorum, qui ipsum valetudinis tempore visitârât, vel dixisset, vel egisset, narrabat, meminerâtque etiam tibicinum, nec tædij, quod attulisse eos sibi imaginabatur, ignarus erat. Quâ ex historiâ liquet, rationem & memoriam constitisse: solam autem phantasiam fuisse corruptam. *Cap. 3.*

66. Contrarium accidit aliis, quibus læditur ratio, ima- ginatio & memoria salva manet. Meminit enim *Galenus* cuiusdam phrenetici, qui intus obseratâ januâ, singula vasa per fenestram projecerat, & prætereûtes interrogârat, num projicere illa juberent? Integram huic fuisse phantasiam & memo- riam, argumento est, quòd vasa agnoverit, eaque suis nomi- nibus appellârit. Læsam autem fuisse mentem ac rationem, indicio est, quòd vasa omnia ab alto tandem projeccerit ac perfregerit. *Cap. 3.*

67. In actione *μνημονωλίῃ*, *memoratrice*, evenire sympto- mata, non solum ægrotantibus, verum etiam iis, qui jam con- valuerunt, ex historia *Thucydidis* patet. Scribit enim, quos-

C
dam

dam in magnâ illâ peste, quæ Athenis grauiata, non modo aliorum, quos per vitam priorem agnoverant, oblitos esse: sed ne quidem semetipsos ampliùs agnovisse. *Cap. 3.*

68. *Hæc de symptomatibus actionum animalium, sensitivarum scil. motivarum, & principum. Sequuntur naturalium:* sub quibus *Galenus* etiam *vitales* comprehendit: quoniam & ipsæ, æquè ac specialiter dictæ naturales, spontè naturalitèrque fiunt, h. e. sine consilio, voluntate, aut arbitrio nostro.

69. Sunt autem in his æquè ac in animalibus duo, vel tria symptomata. Duo quidem: quoniam vel prorsùs abolentur: vel malè fiunt. Tria verò, si malæ actiones subdividantur in diminutas & depravatas.

70. Exemplis res fiet clarior. In ὀρεξίᾳ, sive appetitu, tria accidunt symptomata: ἀνορεξία, inappetentia, δυσoreξία, difficilis appetentia: & ἀμετρεσιτίων ἐπιθυμία, immodica cibi appetentia. In concoctione ἀπεψία, cruditas, βραδυπεψία, concoquendi tarditas: & δυσπεψία, difficilis concoctio. In ἀναδόσει, distributione, & sanguinis generatione similiter se res habet, ita ut actiones istæ, vel planè non obeantur: vel obeantur malè: h. e. vel πλημμελῶς, depravatè, vel ἀμυδρῶς, debilitèr. Depravatæ sanguinis generationis exemplum reperitur in hydrope & illius speciebus. In nutriendi actione ἀποσυχία, sive frustrationes sunt, ἀτροφία, & φθίσις. Depravatæ verò nutritionis exempla sunt leuce, ophiasis, alopecia. In vitali actione sunt ἀσφυξία, pulsuum privationes, & κακοσφυξία, vitiosi pulsus. In διακρίσει τῶν συμπτωμάτων, separatione excrementorum, symptomata accidere dicunt, cùm illa vel planè non peragitur, vel non ritè peragitur. Et horum aliqua peculiari insignita sunt nomine: ut icterus: quædam verò proprio nomine carent: ut sunt, quæ bilem sequuntur. *Cap. 4.*

71. Cæterùm methodus, quâ symptomata ista invenire licet, est ἡ γνῶσις τῶν φυσικῶν δυνάμεων, cognitio naturalium facultatum. *Cap. 4.*

72. Ostensum autem in opere de nat. fac. eas esse numero 4.

ἐλκτικὴν, attractricem: καθεκτικὴν, retentricem: ἀλλοιωτικὴν, alteratricem: καὶ ἐκκριτικὴν, expultricem. *Cap. 4.*

73. Erit igitur in harum unaquaque duplex symptomata: unum κακῶς γινομένης τῆς ἐνεργείας, non rectè obitæ actionis: alterum ἢ δ' ὅλως γινομένης, prorsus non obitæ. Quare cum in quolibet organo naturali 4. sint naturales actiones: in quolibet etiam 8. symptomata cadent. *Cap. 4.*

74. Cui autem ex Anatome perspectus est partium numerus, is brevi facilique negotio numerum symptomatum inveniet. *Cap. 4.*

75. Nam quæ partes Naturæ tantum sunt organa, 8. solum symptomatibus laborabunt: quia 4. solum actiones edunt naturales: in quarum quamlibet duo cadere solent vitia. Quæ verò organa sunt Animæ, ea & istis 8. infestabuntur, & his amplius duobus aliis. *Cap. 4.*

76. Dictum enim suprà, in qualibet actione animali (hanc autem exercent partes, quæ animæ dicuntur organa) duo contingere symptomatum genera: quorum unum est μὴδ' ὅλως: alterum κακῶς γινομένης ἐνεργείας, prorsus non peractæ: vel parum ritè peractæ functionis. *Cap. 4.*

77. Dictum & hoc: τῆς κακῶς γινομένης ἐνεργείας duas rursus esse differentias: unam, quâ actio obitur ἀμυδρῶς, debiliter, diminutè, sive obscurè: alteram, qua πλημμελῶς, depravatè exercetur. H. e. læsam actionem duplicem esse: abolitam & malam. Malam verò rursus, vel debilem, sive diminutam: vel corruptam & depravatam. *Cap. 4.*

78. Quare, si non duo tantum in qualibet actione esse dicas symptomata, sed tria; tùm 12. quidem in quoque naturali instrumento symptomata, erunt: v. g. abolita, imbecilla & depravata attractio, retentio, alteratio, & expulsio: 15. verò in iis, quæ animæ subserviunt, h. e. quæ organa sunt actionum animalium. Nam prioribus 12. quæ illis, prout naturalia sunt instrumenta, eveniunt, alia tria accedunt, quæ iis, ut animalia sunt instrumenta, contingant. *Cap. 4.*

79. Cæterùm, palàm hinc fit, divisionem, quæ in duas primas differentias, in abolitam scil. ac malam actionem facta est, 8. quidem in naturalibus instrumentis: in animalibus verò 10. efficere: quia in utrisque 2. accidunt symptomata. *Cap. 4.*

80. Quodsi instrumentum aliquod duplici ratione fuerit animale: nempe sensûs simul & motûs particeps, huic tùm 18. tùm 12. tantùm symptomata tribuenda erunt. Octodecim quidem ex divisione illâ, quâ dictum, tria in quavis actione; tùm naturali, tum animali, symptomata evenire, actionem scil. abolitam, diminutam, & depravatam. Duodecim verò eâ divisione, quâ monstratum, duo tantum in quavis actione symptomata contingere: nimirum actionem abolitam, aut malè obitam. *Cap. 4.*

81. Nam quatenus instrumentum est naturale, ratione suarum 4. actionum, attractricis, retentricis, alteratricis & expultricis, 12. habebit symptomata: nempe in quavis actione tria, abolitionem, diminutionem & depravationem. Quatenus verò animale est organum, sex patietur. Tria, pro ut est sensûs particeps: totidémque, prout est motu præditum: quoniam sensus & motus aboleri, minui, & depravari potest. Itaque si 6. posteriora prioribus 12. addantur, erunt in universum 18. Juxta divisionem verò, quâ 2. duntaxat in quoque instrumento accidunt symptomata, 12. Octo scil. ut in naturali: quatuor ut in animali. Duo namque ut in sensitivo: & duo alia ut in motivo fiunt. *Cap. 4.*

82. Porro, ut methodus inveniendorum symptomatum eò sit clarior & perspicua magis, utque symptomatum numerus in aliis etiam instrumentis naturalibus inveniri possit, *Galenus* id ventriculi exemplo per omnes eius actiones demonstrat. *Cap. 4.*

83. Consideratur verò Ventrículus dupliciter: I. pro ut est pars dissimularis, & ὄργανον τῆς πέψεως, primæ concoctionis, ipsius scil. χυλώσεως instrumentum, cibumque concoquit pro corpore

corpore toto : 2. prout est pars similis , & privatâ etiam nutritione ac concoctione eget.

84. Quatenus ventriculus pars est dissimilis , primæque concoctionis instrumentum , 4. instructus est actionibus : 1. quâ familiare ad se alimentum trahit : 2. quâ quod alicum est , excernit : 3. quâ id , quod attraxit , retinet : 4. quâ alterat , quod retinet. *Cap. 4.*

85. Monet autem *Galenus* , in syniptomatum commemoratione minimè nominibus attentos nos esse debere , quasi necesse sit , singulis propria imponere nomina : cum tamen non ubique usitata inveniuntur : sed potius ad rerum naturam respiciendum esse , & quod unâ voce non ponimus , saltem commodâ & rei naturæ convenienti oratione exprimendum interpretandumque esse. *Cap. 4.*

86. In attractrice ergò duo primaria accidunt symptomata. 1. cum omninò nihil trahit. 2. cum κακῶς ἢ μοχθηρῶς , malè trahit. Quod si secundum istud membrum subdiviseris in duo , habebis in universum tria symptomatis genera in actione ἀλλοιωτικῇ ventriculi. Nam cum ventriculus μοχθηρῶς trahit , vel trahit ἀρρώστως debiliter : vel πλημμελῶς , depravatè. Est ergò tractio eius triplex : abolita , diminuta , & depravata. Abolita est , cum ventriculus nil omninò trahit. Diminuta , cum vix & difficulter , nec non nisi multo tempore trahit. Depravata , eum inter trahendum veluti palpitat , tremit , concutitur , aut convellitur. *Cap. 4.*

87. In alteratrice totidem reperiuntur symptomata : duo nimirum , vel tria , si alterum rursus divides. Actio autem ipsa Græcis πέψις , Latinis Concoctio vocatur : quæ est ἀλλοίωσις τῶν σιτίων εἰς τὴν οἰκείαν τῇ ζωῇ ποιότητι , ciborum in convenientem animali qualitatem alteratio. Hac igitur à scopo aberrante , tria contingunt symptomata. 1. eum nulla prorsus sit alteratio : sed cibi tales manent in omni qualitate , quales fuerunt assumpti. Vocatur ἀπεψία , καὶ στέρεσις τῆς ἀλλοιωτικῆς ἐνεργείας , cruditas & privatio alteratricis actionis. II. cum alteratio cibo-

rum fit ἀρρώσως, debiliter. Appellatur propriè βραδυπεψία, concoctionis tarditas : quâ quidem alimenta in convenientem animali qualitatem mutantur, sed ἐν χρόνῳ πλείονι καὶ μόνις, agrie & spatio temporis longiore. III. cùm eadem peragitur πλημμελῶς, vitiosè, cibique mutantur in qualitatem alienam ; non eam, quæ secundum naturam est. Nominatur à quibusdam ἀπεψία καὶ ἐξήσεις τῆς ἐνεργείας : verùm impropriè & obscurè. Hoc enim nomen debetur primo symptomati. Istud rectiùs δυσπεψία nuncupatur. *Cap. 4.*

88. Retentricis facultatis actio secundum naturam se habet, cùm tempus complectendi cibos concoctionis tempori æquatur : h. e. cùm id, quod concoqui debet, tandiu retinet, quo ad exacte sit concoctum, cibosq; omni ex parte constringit. In hac actione itidem tria symptomata eveniunt. I. ἐξήσεις παντελῆς τῆς ἐνεργείας, omnimoda actionis retentricis privatio, cùm ventriculus cibum planè non complectitur : quod vitium in lienteria observatur. II. ἀρρώσια, imbecillitas complexus : quando ventriculus ἢ μὴ περιστέλλεται καλῶς, ἢ μὴ μέχει τῆς παντελῆς πέψεως, vel non probè undique, vel non vsque ad consummatam concoctionem complectitur : ἢ ἅμα ἄμφω συμπιπτεῖ, vel ambo hæc simul incidunt. Cùm enim agendi probitas τῆς περισπαστικῆς δυνάμεως, complectendi facultatis, in duobus consistat : ut scil. nullum locum vacuum inter ventriculum & cibos relinquatur, eosque tamdiu retineat, quoad exactè sint concocti : sanè vel alterò solùm, vel utroq; modo peccabit. III. ubi non probè, sed cum quadam veluti palpitatione, tremore, convulsione, vel concussionem, cibos complectitur. *Cap. 4.*

89. Hæc symptomata alia quædam consequuntur : & quidem ἀρρώστον περισπαστὴν, imbecillum complexum, κλυδώνεις καὶ πνευματώσεις, fluctuationes & flatulentia : ὀλιγοχρόνιον δὲ, injustum verò complectendi tempus excretio celeris, at ciborum in ventre inferiore corruptela. *Cap. 4.*

90. Advertendum enim hic est, quod nonnunquam alterum symptomata alteri succedat : debili v. g. complexui modò fluctua-

fluctuationes, modò fatulentiaë, vt jam dictum: injusto v. complectendi temporidiminuta concoctio: deinceps verò celer ciborū exitus, vel eorum in ventrē corruptela. Ac celeris quidem exitus inseparabilia symptomata sunt, dejectionis humiditas, καὶ ἀνάδοσις ἐλλυπής, deficiens in corpus distributio. Corruptelæ autem, in alvi quidem dejectionibus, δυσωδία, gravolentia ἐξ ἀνάγκης, ἐκ ἐξ ἀνάγκης verò mordicationes & inflationes: sed interim neutrum eorum: interim alterum solūm: interim vtrumque. Causā exponetur in opere de symptomatum causis. *Cap. 4.*

91. Palpitationem ventriculi sentimus evidentur. Convulsionem similiter; quia nil aliud est, quàm ille affectus, qui dicitur singultus. At pathema, quod veluti tremor ejus est, non adeò manifestè. Deprehendēs verò illum, si ventriculus à pastu nec fluctuationem aliquam, nec inflationem, nec palpitationem ullam, nec singultum: sed insolitam quandam molestiam percipiat, & quasi gravetur, velocitèrque id, quod gravat, vel per inferiora deicere, vel per superiora evomere desideret: si in super accedat ructus quidam, & molestia quædam in respiratione ἀπορῶ καὶ δύσπνοια, dubia, nec facilè explicabilis, oboriatur. Hæc enim si acciderint, persuasum habebis, ventriculum circa cibos constringi quidē; & illum complecti: sed οὐκ ὡς τρεμῶδες, quasi tremulè. Motum verò, ventriculi, qui veluti concussorius est, in rigoribus potissimūm conspicias. Is enim omnes animalis particulas occupat. *Cap. 4.*

92. In actione expultrice pariter tria symptomata se offerunt. I. est οἶστος ἐρήσις, veluti privatio expulsionis: quæ in quibusdam ilei speciebus accidit. II. ἀρρωσία, imbecillitas expulsionis; quæ in tardis excrementorum dejectionibus apparet. III. πλημμελής κίνησις, depravata expulsio, quæ fit, ubi facultas ad excretionem properat, anteaquam absoluta sit concoctio: aut expellere tardat, cessatve, cū concoctio jam est peracta: aut tanquam sui impos vehementer in cibos irrui, adeò ut motus sui impetum moderari nequeat; instar eorum, qui per
locum

Iocum aliquem declivem currentes gradum sistere nequeunt. *Cap. 4.*

93. Atque hæc sunt ventriculi symptomata, quatenus pars est organica, & concoctionis instrumentum, cibumq; pro toto corpore conficit. Sequuntur symptomata illius, pro ut pars est similis, & privatâ nutritione eget.

94. Habet a. ventriculus, quemadmodum reliquæ omnes partes similes, quæ nutritionem postulant, 4. in se facultates. 1. quæ id, quod nutrit, ad se trahit. 2. quæ quod tractum est, tantisper retinet, dum sit concoctum. 3. quæ retentum concoquit. 4. quæ quod redundat expellit. Quapropter etiam æqualem cum iis symptomatum numerum sortitur: nimirum læsam tractionem, retentionem, alterationem & expulsionem. Privatim verò in quavis actione læsâ symptomata tria: abolitionem, diminutionem & depravationem; velut ex sequentibus patebit. *Cap. 4.*

95. Tot autem sunt symptomata, non solum in nutritoriâ ventriculi actione: sed etiam in reliquarum partiû omnium, quæ alimentum attrahunt: attractum retinent: retentum concoquunt & assimilant: & quæ aliena sunt. atque superflua expellunt. Habentq; hæc symptomata hoc commune, quòd unum alterius causâ esse possit: & quòd unum multa præcedere queant. *Cap. 4.*

96. Ἀτροφία enim, sive universalis sit totius corporis, sive particularis, certiduntaxat alicujus membri vnum symptoma est: plura autem symptomata, veluti causas, sequi solet. *Cap. 4.*

97. Nam cum quod probè alendum est, & trahere teneatur alimentum conveniens: & tractum coctumq; retinere: & quod supervacuum est, sive ποσὴ, quantitate, sive ποιὴ, qualitate, περισσὴ sit, expellere: necessum est, partem ἀτροφίᾳ laborantem, vel propter unum aliquod eorum, quæ dicta sunt, id pati, vel plura. *Cap. 4.*

98. Sive enim diminutè, sive perperam, sive planè non trahat alimentum, partem ἀτροφία consumet. *Cap. 4.*

99. Idem fiet, si symptoma aliquod accidit in actione retentrice: etiamsi alimentum suppeditetur, & in quantitate, & in qualitate conveniens. *Cap. 4.*

100. Quodsi attractrix & retentrix facultas suum quidem faciat officium decenter: excretrix autem erret, & plus, quàm opus sit, evacuet, sic quoq; particula ἀτροφῆσεν, h. e. alimenti penurià contabescet. *Cap. 4.*

101. Symptoma virtutis alteratricis, quod veluti privatio est concoctionis & alterationis, ἀπεψία, cruditas dicta, gracilem reddere particulam, càmq; in ἀτροφίαν inducere, liquidò patet. *Cap. 4.*

102. Symptoma verò, quod ejusdem alteratricis actionis ἀβρασία quædam est, βραδυπέψια appellatum, longiore quidem temporis spatio, sed tamen evidenter ipsum quoq; aliquando τὴν ἰσχύνην, gracilitatem parit. *Cap. 4.*

103. Tertium autem symptoma, quod dyspepsia, depravata concoctioni, est ἀνάλογον, non quidem ἀτροφον ἐξ ἰσχύος ἀλλὰ τὸ μόριον, gracilem & alimento carentem reddit partem: quia satimenti ipsi suppeditatur, quanquam vitiosi: sed ejus duntaxat formam & colorem immutat: velut in elephantiasi, & eà vitiliginis specie apparet, quæ λεύκη nominatur. *Cap. 4.*

104. Discernendum autem, cùm color partis mutatus est, utrum mutatus sit ab humore aliquo ad partem affluente, illàmque suo colore imbuente: an verò, quia solida partis substantia sic sit affecta? Nam si color mutatus sit ab humore affluente, alterius generis symptoma est: non alteratricis facultatis error. Si verò tota particula per totam, qualem eam deceat, talis nō sit, h. e. si universa ejus substantia sit mutata, tùm alteratricis in eo virtutis id est vitium. *Cap. 4.*

105. Fit enim & in ictericis naturalis coloris mutatio: sed hoc expultricis actionis symptoma est: nisi ipsarum aliquan-

do venarum πᾶσι sit. Tunc enim alteratricis est symptoma.
Cap. 4.

106. Vitiosus autem color in singulis partibus, nisi ex humore aliquo aliunde affluente proveniat, οὐκ εὐπεφία τις, velut difficilis quædam concoctio est, oriturque à vitiosâ alteratricis & concoctricis facultatis actione. *Cap. 4.*

107. Hæc igitur ἀρεσφία, quæ potius ναιεσφία quædam est, hujus loci non est. Huc enim ea solum pertinet, quæ est τροφή τῆς θρεψῆως, nutritionis privatio: quæque & ipsa symptoma est, & aliâs alia symptomata sequitur, quæ vel in attractrice, vel in retentrice, vel in expultrice, vel in alteratrice facultate contingunt. *Cap. 4.*

108. Horum verò symptomatum omnium causæ, morbi sunt. Fingamus enim, alimentum diminutè in partem aliquam trahi, hocque nomine minimè ali: necesse sanè est, morbum aliquem diminuto isti tractui occasionem præbere, eumque præcedere. At quisnam ille? Vel intemperies: vel obstructio in organis ἀράδους, quam ἀράδουσι, distributionem, impediat. Vides igitur, duo hic proposita esse symptomata: nimirum imbecillam ac debilem alimentî attractionem, & impeditam distributionem. Utrumque enim est actio læsa. Sed intelligis etiam, utrumque causam habere morbum. Debilem quidem attractionem partis, quæ trahere debet, δυσκρασίαν: impeditam verò distributionem, ἐμπεδίαν. *Cap. 4.*

109. Cæterum, quod symptomata semper morbus aliquis, tanquam eorum causa, præcedat, non solum inductione cognoscitur, cum singula symptomata percurruntur: verum etiam ex ipsâ rerum essentiâ, citra inductionem, id ipsum colligere licet. *Cap. 4.*

110. Dictum enim fuit *cap. 1.* sanitatem esse actionis causam: morbum causam esse actionum læsarum: hoc verò primum symptomatis genus, quod *cap. 3. & 4.* explicatum, actionum læsionem, sive noxam esse. Ex ipsa igitur rerum naturâ & essentiâ, h. e. ex definitione morbi & symptomatis perspicitur,

tur, morbum præcedere symptoma, adeoque symptomaticam causam esse. *Cap. 4.*

III. Id quod non solum in primo hac symptomatici genere, ipsius scilicet actionis læsione, verum est: sed etiam in reliquis duobus symptomatici generibus: affectibus scilicet corporis, & immodicis excretionibus ac retentionibus: quemadmodum patebit ex libris de symptomatici causis. *Cap. 4.*

III. Oportet enim hoc libro differentias eorum explicare: initio facto ab iis, quæ διαβίτης τῶ σώματος, affectus corporis nuncupantur.

III. Differentiæ illorum præcipuæ sunt 4. visiles, olfactiles, gustatiles, & tactiles. *Cap. 5.*

III. Visiles consistunt in coloribus p.n. & quidem vel corporis totius: vel unius duntaxat partis: vel partium plurium. *Cap. 5.*

III. In coloribus totius corporis, velut in ictero, in quo universum corpus flavo infectum est colore. Item in hepatitide, seu ἡπατίτις hepatis, in quâ totum corpus pallet. Adhæc in splenitide, h.e. in infirmitate splenis, in quâ splen obstructus est & induratus, & corpus nigricat. Denique in hydropis speciebus, in quibus color totius corporis pallidus est, aut albus.

Cap. 5.

III. In coloribus unius duntaxat partis: cum v.g. lingua alieno inficitur colore: aut cum pars aliqua propter abscessum aliquem, tumoremve p.n. nigricat, aut livet. Tales tumores sunt carbunculi, erysipelas, herpes. Mutatur quoque naturalis partis color in gangræna, albedo, leuce, elephantiasis, vitis aliis. *Cap. 5.*

III. In coloribus plurium partium: ut videre est in multis morbis: in quibus vel crura, vel facies, vel pars corporis superior, vel inferior, decoloratur. *Cap. 5.*

III. Olfactiles affectus primùm deprehenduntur in ἀναπνοῇ διαπνοῇ. Vocatur autem ἀναπνοή, sive respiratio, ambientis nos æris διαφύεργος, per fauces & arteriam asperam attractio &

emissio. Διαπνοή verò aëris per totum corpus introitus & exitus. *Cap. 5.*

119. Qui igitur in utraque p. n. foetores accidunt, in hoc symptomatum genere collocantur. Post hos recensentur foetores, qui in auribus, naribus, axillis, iisque partibus, quæ vitii alicujus occasione putrescunt, sentiuntur. Denique & illi, qui animadvertuntur in ructibus. Hi enim, vel fumosam, vel acidam, vel virosam (*βρομαδόν*) vel piscosam, vel aliam aliquam qualitatem præ se ferunt. *Cap. 5.*

120. *Gustabilis differentia* symptomata ipsi laborantē dijudicanda sunt. Gustant enim aliquando sudorem in os sibi defluentem. Gustant & ejus, quæ circa linguam est, salivæ mutam qualitatem. Gustant tertio sanguinem, qui per os vacuatur. Hunc enim, vel dulcem, vel salum, vel amarum percipiunt. Gustant denique & ea, quæ vel rejiciuntur ex pulmone: vel evomuntur ex ventriculo: quæ quidem nunc acida, nunc falsa, nunc amara, nunc dulcia, nunc austera sentiuntur. *Cap. 5.*

121. *Tactiles differentia*, ubi naturæ modum exceßerunt, etiam inter hujus generis symptomata numerantur. Talis sunt durities, ariditas, humiditas, asperitas, aliæque qualitates cutis. Has enim omnes tactu deprehendere licet. *Cap. 5.*

122. Hoc secundum symptomatis genus æquè ac primum, à morbis ortum trahit, morbosque pro causis suis agnoscit. *Cap. 5.*

123. Nam colorum, odorum, saporum & tactilium qualitatum differentia solidarum corporis partium temperantenta sequuntur. Itaque quicquid in iis est *παρά φύσιν*, id intemperiei acceptum fertur: quemadmodum quod *κατὰ φύσιν* est, eucrasia tribuendum est. At omnis intemperies morbus est. Omnia igitur hujusmodi symptomata à morbis oriunda sunt. *Cap. 5.*

124. Quæ verò non ex nudâ aliquâ intemperie, sed ex influente quopiam humore prædictis symptomatibus cognata in partibus excitantur symptomata, quorum alia obstructio-

nem,

nem, vel compressionem: alia verò, ubi expultrix, vel attractrix facultas suo officio parum rectè fungitur, eveniunt, necesse est, ut ipsa quoque veluti fontem suæ generationis morbos habeant. *Cap. 5.*

125. Verum hoc esse, *Galenus* aliquot exemplis probat. Etenim, vitiosus in ictero color symptoma est, quod ex flavæ bilis per venas in universum corpus influxu oritur. Hujus autem causa obstructio est, quæ fit in poro $\chiολυδόχῳ$, qui ex hepate derivatur in vesiculam felleam. Atqui constat, obstructionem istam hepatis esse morbum organicum. *Cap. 5.*

126. Causa verò noxæ facultatis, vel attractricis, vel expultricis, intemperies est, quam morbum esse, sæpè jam dictum fuit. *Cap. 5.*

127. In summâ, symptomata omnia, quæ adhuc reliqua sunt, sive sint in vocibus & sonis, qui in animalibus audiuntur: sive sint immodicæ excretiones & retentiones, à morbis proficiscuntur: vel immediatè, vel mediante aliquo symptomate alio. *Cap. 5.*

128. Nam morbi, qui os, fauces, arteriam asperam, pulmonem, & thoracem occupant, symptomata in voce excitant: ut illa sit, vel clangosa, vel tremula, vel rauca. In aliis verò partibus, sonitus, murmura, stridores &c. partim quidem ex instrumentorum angustia, vel indebito motu: partim ex flatulenti spiritus abundantia, aliquando etiam ex horum aliquibus, aut omnibus simul coeuntibus cientur. Si propter instrumenti angustiam, statim nullòque alio interveniente à morbo prodeunt. Si autem propter errabundum motum fiunt, interveniente symptomata, depravato scil. motu, eveniunt.

Cap. 5.

129. Tertiū supereſt ſymptomatis genus, quod eſt τῶν ἐκκρινόμενων τῷ σώματι, ἢ κατὰ χολομῶν παρὰ φύσιν, eorum, quæ p. n. vel à corpore excernuntur, vel in eodem retinentur. *Cap. 6.*

130. Diducuntur autem hæc in tres primas differētiās. Nam vel ταῖς ὑσίουσ ὁλαις, totis substantiis: vel ταῖς ποιότησι, qualitatibus:

vel ταῖς ποσότησι, quantitativus à naturali statu sunt egressa
Cap. 6.

131. Succedunt autem & ista morbis, vel ἀντικρυς, continen-
ter: vel διὰ μέσων ἑτέρων συμπτωμάτων, aliis intercedentibus sym-
ptomatibus: quemadmodum ex sequentibus liquet exem-
plis.

132. Etenim, in censu eorum, quæ toto excretæ substantiæ
genere p. n. sunt, est αἱμορραγία. At hæc morbos sequitur: ni-
mirum vel τραῦσιν, vulnus: vel ρήξιν, rupturam: vel ἀνατόμωσιν,
apertionem orificorum: vel διάβρωσιν, erosionem vasorum,
sive conceptaculorum sanguinis. Sunt enim τραῦσις, ρήξις &
διάβρωσις proprii simularium partium morbi. Ἀνατόμωσις verò
organicarum. Quanquam αἱμορραγία etiam causas interdum
habeat alias: nempe ἀρρώστιαν τῆς καθελικῆς ἐνεργείας, imbecillitatem
retentricis quæ sanguinem in vasis diutius retinere nequit.
Item τὴν ἀποκρίλικὴν ἀμέτρως κινεμένην, immoderatum expultri-
cis motum. Cap. 6.

133. In albo illorum, quæ quantitate à naturali statu rece-
dunt, sunt ῥέε γυναικῆ, fluxus muliebris, & ἰδρώτες ἀμέτρως ἐκ-
κρινόμενοι, sudores immoderatiùs excreti. Cap. 6.

134. Fluxus muliebris fit, vel ob retentricis infirmitatem;
vel ob expultricis nimium motum: vel quòd universus san-
guis tenuis & serofus factus sit, atque adeò ad eruptionem
promptior atque paratior. Cap. 6.

135. Eiusmodi verò sanguinis eruptio etiam symptoma est:
sed varias ortus sui causas habet: nimirum sanguificæ virtu-
tis errorem: expultricis frustrationem: secretrici, quæ quod
tenue est & serofum in massâ sanguineâ, separare nequit, vi-
tium. Fit & ob facultatem retentricem, immodicè suo mu-
nere fungentem, & aquosum sanguinem retinentem. Item,
ob densitatem & constipationem pororum cutis. Per hanc
enim sudor elici non potest: quo fit, ut sanguis in toto cor-
poris habitu serofus evadat. Denique propter renes obstru-
ctos, qui, quod in sanguine serofum est, ad se trahere minimè
valent. Cap. 6.

136. Sudores immodicè erumpunt, vel propter cutis raritatem: vel propter expultricis motum nimium: vel propter retentricis imbecillitatem: vel propter humorum tenuitatem & serositatem. Contrà retinentur, vel propter cutis densitatem: vel propter retentricis robur: vel propter expultricis infirmitatem: vel propter humorum crassitiem. *Cap. 6.*

137. Utimur autem disjunctivâ conjunctione, *vel*, in eiusmodi symptomatibus: quoniam interdum ab unâ duntaxat causâ: aliquando à duabus, tribus, pluribusve originem trahunt. *Cap. 6.*

138. Ad hoc tertium symptomatis genus pertinent etiam dysuria, ischuria, stranguria & diabetes, qui & ὀδυνήεις ἀκιδαι, hydrops ad matulam, itémque διαρροιαίς ὕδατος, profluvium in urinam vocatur. *Cap. 6.*

139. Quemadmodum verò symptomata primi & secundi generis à morbis proficiuntur: ita quoque symptomata huius tertij generis ex iisdem, velut ex fontibus, scaturiunt. Nani quòd ἀνοήτεια morbos sequatur, jam ostensum est. Sudores autem immodici etiam à morbis dependent, sed interdum aliis intervenientibus symptomatibus. Colores autem atque odores p. r. eorum, quæ excernuntur, ex morbis provenire evidentissimum est: qui ab intemperie procreantur.

140. Verissimum igitur est in omnibus symptomatum generibus, quod ea morbi, tanquam causæ, præcedant. Fit autem non rarò, ut veluti series quædam symptomatum mutuò se sequentium nobis offeratur: ita ut primum statim morbo succedat: primo dein secundum: huic rursus tertium: post quartum. Suprà enim indicatum, breviorē cibi completum fieri à ventriculi intemperie, tanquam à morbo: hoc verò symptoma sequi symptoma aliud, nempe imperfectam concoctionem: hoc rursus tertium, celerem cibi exitum: quod sequitur quartum, dejectionis humiditas. Hoc postea quintum, diminuta distributio, comitatur.

141. Verùm symptomata diligenter ab operibus actionibusve

busve animalis distinguere oportet: idque propterea: quoniam sæpè tantam inter se similitudinem habent, ut actionem symptoma quis putet, & rursus sumptoma actionem. Quocirca nisi quis sano præditus sit iudicio, per ea, in quibus ipse fallitur, quæ de tertio symptomatis genere antea dicta sunt, falsitatis accusabit. *Cap. 6.*

142. Nam si τῶν κατὰ φύσιν ἐκκρίσεων, excretionum naturalium, (sic autem vocant eas, quæ sanis accidunt corporibus) vel quantitatem, vel qualitatem, vel genus substantiæ, spectaverit, ac deinde ad hunc sibi præfixum scopum respexerit, non raro errabit, & symptomata esse putabit, quæ veriùs sunt actiones. *Cap. 6.*

143. Habebit enim v. g. sudorem, alvi dejectionem, aut urinam copiosiore, pro symptomate: cum tamen actio potius sit, non obstante, quod in ægrotante fiat. Accidunt enim hæ excretionēs singulari naturæ providentiâ de animalis salute, & sunt indicia eiusdem roboris ac virtutis, à redundantia se exonerare studentis. *Cap. 6.*

144. Pari ratione, si ad genus substantiæ tantum quis respexerit, omnem sanguinis vacuationem, ex quacunque corporis parte fiat, symptoma esse arbitrabitur, & quidem eiusmodi, quod supra appellatum fuit ἐκκρινόμενον ὅλη τῷ γένει, ἢ ὅλη τῇ ὑπόστασις ἐξιστάμενον τῇ κατὰ φύσιν, excretum toto genere, totâve substantiâ à naturali statu egressum: cum tamen p. n. non sit, & per consequens neque symptoma aliquod: nisi intempestivè fiat. Quare, qui accuratè actiones & opera naturæ à symptomatibus distinguere cupit, is non modò quantitatem, aut qualitatem, aut substantiam eorum, quæ immodicè excernuntur, spectare debet: verum etiam excernendi modum, num scil. ἐν καιρῷ, tempestivè, vacuentur. Tempestivè autem vacuantur, si τὰ λυπῶντα, ea quæ molesta sunt, excernantur, sique vacuatio facilè toleretur, & homo à molestiâ, quâ premebatur, levetur. *Cap. 6.*

145. Eiusmodi ergò excretiones symptomata non sunt.
Sunt

Sunt enim symptomata actionum noxæ. At excretiones istæ, quæ tempestivè fiunt, & ad salutem ac utilitatem animalis naturæ sunt opera & actiones. Itaque noxæ & læsiones actionum naturalium dici non possunt. *Cap. 6.*

146. Objicies, etiam si excretiones istæ ad ea symptomata, quæ τῶν ἐνεργειῶν βλάβαι appellantur, referri nequeant: posse tamen secundo symptomatum generi, ipsis nimirum παρὰ φύσιν διαθέσει, subijci. Nam si, v. g. vena in aliquâ parte sit dissecta, aut orificium eius ita resecratum, ut sanguinem, quem prius retinebat, profundat, neminem sanè naturalem adesse affectum dicere possè. Esse igitur immodicas excretiones perpetuò symptomata, nunquam actiones & opera naturæ. Respondet *Galenus*, quasdam quidem excretiones affectus esse p. n. eò quòd morbos sequantur: cuiusmodi est αἰμορραγία, quæ διαίρεισιν, dissectionem, utpote continui solutionem: item, quæ venæ ἀναστόμωσιν, morbum in conformatione, comitatur: atque ad eò etiam symptomata, & nequaquam naturæ opera. Tamen non possè ob id ostendi, quòd etiam alui profluvium, aut urinæ larga emissio affectibus p. n. omninò succedant. Esse enim excretiones criticas, quæ non morbi, seu affectûs p. n. impetu, sed potius naturæ robore fiant. Necessarium igitur est, naturæ sint actiones, non symptomata. *Cap. 6.*

147. De sudore etiam dubium moveri posset, an secundum, an præternaturam sit? Nam *Diocles* in eam sententiam inclinavit, ut diceret, excretionē præternaturam esse: quemadmodum videre licet *sect. 1. aphor. comment. 15.* Quod tamen dogma videtur esse τραχὺ καὶ παρὰ τὴν ἐνέργειαν, durum, & præter rerum evidentiam, etiam si *Diocles* illud μάλιστα πιθανῶς κατεσκευάζῃ, valdè probabiliter & speciosè confirmet. *Cap. 6.*

148. Verùm, de eiusmodi quæstionibus forsàn posthac ali- *Conclusio.*
quando differetur. Sunt enim perpauca hac in doctrinâ, de quibus ambigitur. De reliquis autem symptomatibus omnibus abundè jam est tractatum: ideoque liber iste finiendus. Si quis enim exercitatus fuerit in iis, quæ jam sunt tradita sunt,

& pro concessis habentur, is facilius de illis, quæ dubia sunt, judicabit.

COROLLARIA.

I.

An symptoma propriè sumptum rectè definiatur affectus p. n. qui morbum, velut umbra corpus, sequitur? A.

II.

An tantùm sint tria prima & summa symptomatum genera? A.

III.

An actio lesa principem locum inter symptomata obtineat? A.

IV.

An actio aucta & superflua; sive actionis excessus, v. g. bulimia, vigilia, pulsus magnus & velox, &c. sit novum symptomatis genus, & à tribus vulgaribus distinctum? Argenterius affirmat: nos negamus.

V.

An sudor omnis excrementum sit p. n.? Diocles asseruit: nobis placet negativa.

VI.

Sitné ἀπορία excretio toto genere p. n.? Suo modo.

VII.

Utrum morbi connexi, sive consequentes, qui alios morbos sequuntur, propriè sint symptomata? N.

VIII.

Nunquid dolor symptoma sit, & actio depravata? A.

IX.

Num Galenus actiones nostri corporis sufficienter dividat in animales & naturales? A.

X.

An symptomata rectè in simplicia & composita tribuantur? A. Et simplicia quidem dicuntur, in quibus una tantùm actio lesa, v. g. vel sensus, vel motus. Composita, in quibus vel omnes, vel plures, saltem offensa: ut apoplexia, epilepsia, lethargus, vertigo, carus, catoche, &c.

FINIS.